

AMERIKETAKO ESTATU BATUETARA BIDAIA

1985, Abenduak 11-22

Sarrera

Bidaia honen asmoa aspaldikoa zen. 1982an, E. Knörr, Euskal Herriko Unibertsitatearen Erretoreordea zenean, William Douglass-ek gomiatu zuen, Nevadako Unibertsitatea bisitatzeko eta horrela bi Unibertsitateen arteko lokarriak estutzeko. Gomita jaso ondoren, E. Knörr-ek Euskaltzaindiaren Zuzendaritzari proposatu zion Akademiako zenbaitek ere bidaia hura egitea. Erantzuna garaiz eman ez zenez eta 1983ko Urtarrilean E. Knörr-ek kargua utzi zuenez, bidaia ez zen egin.

1984ko Abuztuan eskari bat egin zitzaion Comité Conjunto Hispano-Americano delakoari. Euskaltzaindiko sei lagun bidaia diruz babes zezan. Erantzuna hartu zen, baina eman zen diruarekin hiru lagun doi-doi joan zitezkeen. Hori zela-ta, bilkura bat egin zen Gasteizen, Urriaren 16an, eta bertan hiru gertatu ziren izendatuak, hots, Endrike Knörr, Jose Antonio Arana Martija eta Xabier Gereño. Izendapenaren berri eman zen Euskaltzaindiaren osoko batzarrean, Donostian, Azaroak 29, 1985.

Helburuak

Lau ziren haste hastetik adierazitako helburuak:

1. Estatu Batuetako zenbait liburutegi bisitatzea, Euskaltzaindiarena eratu baino lehen informazioa bilduz. Bide batez, dauden lokarriak estutzea.
2. Fundazioen izaera eta ibilera estudiatzea.
3. Iker-lanak elkarrekin aurrera eramateko partaideak bilatzea.
4. Euskaltzaindiari diru-emaizak egiteko jendea denez, diru hori biltzeko era ikustea.

Lau helburu horiek bete-betean ardietsi dira bidaian, hemen gaika azaltzen den bezala.

Bidaiaren Kronologia

- Abenduak 11.—Sondika-Madrid-New York-San Francisco.
- Abenduak 12.—San Francisco-Reno.
- Abenduak 13.—Reno: University of Nevada. Basque Studies Program.
- Abenduak 14.—Virginia, Carson City, Tahoe.
- Abenduak 15.—Reno: Joseph Crowley, Erretore jauna.
- Abenduak 16.—Reno: Unibertsitat Biblioteka. Basque Studiez Program.
- Abenduak 17.—San Francisco: Basque Cultural Center.
- Abenduak 18.—Chicago: Newberry Library.
- Abenduak 19.—Washington: Library of Congress.
- Abenduak 20.—New York: Atsedeen eguna.
- Abenduak 21.—New York: Public Library.
- Abenduak 22.—New York-Madrid-Sondica.

I. BIBLIOTEKAK

Asko da Ameriketako Biblioteketan ikusi eta ikasi duguna, baina zoritxarrez gehienak ezin ditugu gaur eta hemen finkatu. Bestalde harreman oso interesgarriak hasi ditugu, pertsonalki agurtu eta ezagutu bai ditugu Biblioteketako arduradunik gorenengoetakoak. Beraz, bideak zabaldu ditugu harremanetan jarraitzeko eta gauza gogoangarri eta garrantzitsu bat ere frogatu dugu, hots, guk badugula zer ikasirik Ameriketan, baina euskal liburu eta fondoak dauzkaten bertako Biblioteketan badutela gure laguntzaren premia.

I.1. Reno (Nevada)ko Unibertsitatea ikusi genuen lehenengo lau egunetan eta bereziki bertako Unibertsitat Biblioteka eta barnean kokatuta dagoen Basque Studies Program delakoaren Euskal Biblioteka. Azken honek 171 mila dolarretako aurrekontua du urtero, hots, 37 milioi pezeta. Dirutza hau langileen soldatak eta erosketak ordaintzeko zuzentzen da. Bertan geundela burutu zuten bibliotekari lanposturako hautaketa eta Maria Otero andrea hautatu zuten, hil batzu barru Euskal Herrira etorriko dena. Lau laguntzaile izango ditu libiruzain honek, orain ere bertan plantilan daudenak: Jill Brener, bibliotekarako lehen laguntzailea, Jeanne L. Harris, administrazio arazoetarako laguntzailea, Linda White, lexikografia lanetarako laguntzailea, eta Mark Ugalde, bibliografoa. Hauetatik aparte, Biblioteka orokorrean, 22 Bibliotekari daude eta 42 tekniko, Unibertsitateko 60/80 ikasle ere lan batzuetarako laguntzaile direlarik. Elkarrizketa interesgarriak izan genituen jaun guzti hauekin:

Joseph Crowley: Unibertsitateko Erretorea.

Warren Fox: Nevadako Unibertsitateetako Dekanoa.

Harold G. Morehouse: Bibliotekaren zuzendaria.

Nancy J. Broughton: Oral History Saileko arduraduna.

Milton Wolf: Erosketen arduraduna.

Dorothy Rice: Administrazio zerbitzuetako arduraduna.

Yoshi Hendricks: Katalogazioa zuzentzen duena.

Carol Parkhurst: Ordenagailuen arduraduna.

Robert Blesse: Bilduma berezien arduraduna.

Steve Zink: Institutuzioetako argitalpenen koordinatzailea.

Beraz, sail guzti hauetako arduradunekin izandako elkarrizketetan, 800.000 liburu dituen Biblioteka baten funtzionamendua, gainerik baino ez bada ere, ikusi genuen, eta hainbat ohar eta eredu hartu, gehienbat ordenagailuei dagozkienak, erosketetakoak, bilduma berezienak, eta abar. Bidaiaiko dossierrean geratzen dira bilduak. Ordenagailuak Estatu Batuetako sare batetan finkatuak daude, Washingtoneko Library of Congress delakoak zentralizatuta daukana, katalogazio lanak bereziak direlarik. Sare hau gure euskal biblioteketan jarri arte ezin izango dugu hemen zerbitzu orokor hori erabili. Gure barneko informaziorako bakarrik izango da baliagarri gure ordenagailu sistema.

I.2. Chicagon Newberry Library ikusi genuen, eta Bonaparteren liburutegia, ondo gordeta dagoena, John Aubrey jaunaren eskutik. Jaun hau da "Special Collections" sailaren arduraduna. Bonaparteren Euskal Bibliotekaren katalogoa mikrofilmteza eskatu genion eta bost-zazpi aste barru hemen izango ditugu mikrofilme guztiak.

I.3. Washingtoneko Library of Congress ikusi genuen goiz oso batetan. Peter de la Garza jaunarekin luzaro mintzatu ginen. Jaun hau Hispanic Acquisition Program delakoaren zuzendaria da. **Euskera** gure agerkaria Puvill banatzailearengandik eskuratzen dute, baina aurrerantzean guk zuzenean igortzea eskatu zigun, beste argitalpen baten trukez, hots, *Handbook of American Studies*. Biblioteka honetan dauden euskal liburuen katalogoa ere bidaliko digu. Euskal liburuekin problemak dituzte katalogazio orduan, eta proposatu ziguten baten bat hara joatea hil batetan edo lehen *Jon Bilbaok* egindako lana jarraitzeko. Bibliotekaren *Annual Report 1984*, edo Memoria eman zigun eta guk gure Memoria igorri beharko diogu. Informatizazioa orain duela bost urte nola egin duten ikusteko *Automation at The Library of Congress* liburua ere erosi genuen. Georgette Magassy Dorn andrearekin ikusi genituen gero euskal fondoak. Bost mila liburu daude gure Euskal Herriari buruzkoak, baina hamar mila dolar edo urtean zehar gastatzeko aukera problemak dituzte. Beraz, hemen ere laguntza eskatzen dute. Sara Castro Klarén andrea da Hispanic Division delakoaren zuzendaria baina ez genuen agurtu bertan ez zegoelako.

I.4. New York Public Library larunbatez ikusi genuen, baina ez nahi genuen beste xehetasunekin. Dena den, han ere interesaturik zeuden gure bisitarekin eta Danilo Figuerido jaunarekin izan beharko ditugu harremanak, berau baita Selection Officer for Spanish, South-America and Basque Materials sailaren arduradu-

na. Espainiako Kultur Ministeritzak antolatutako erakusketa eder bat ikusi genuen, *Tesoros de España* izenduna. Leonard Bloom jaunak lagundu zigun New York-eko biblioteka hau ikusten. *Treasures from The New-York Public Library* liburu ederra erosi genuen, Biblioteka honen ondarea nolabait hemen azaltzeko.

Biblioteketan eta arduradun batzuren eskuetan utzi genituen opari gisa *Euskaltzaindiak* eta *Euskal Herriko Unibertsitateak* emandako liburuak, baita ere *Jose Antonio Aranaren Basque Music* liburu atera berria.

II. EKONOMI EREMUA

Hasteko, datu harrigarri bat: Nevadako Estatuko aurrekontuetan Kultura eta Heziketari eskaintzen zaiona % 50 da.

Nevadako Unibertsitateak Renon daukan *Basque Studies Program* delakoaren diru sarrerak, hauek izan dira 1985 urtean:

Nevadako Estatutik	125.000 dolar
Bekak	25.000 dolar
Liburuetarako (Estatutik)	11.000 dolar
Donazioak	10.000 dolar

Biblioteka gehiago aberasteko, Nevadako Unibertsitateak, Friends of The University Library erakunde sortu du. Iaz, hortik lortu zituzten ia 10.000 dolarretako eta 30.000 liburuetakoko donazioak. Urtero afari bat egiten dute bazkide horiekin, kontuak emateko eta harremanak sendotzeko. Euskaltzaindiak antzerako zerbait egin beharko luke bere laguntzaileekin.

Fundazioek gure ustez indar handia dute Estatu Batuetan. Liburuak argitaratzen dira haien zerrendekin. Adibidez *National Data Book* konpendioaren 9garren edizioan 24.000 fundazioen berri eskaintzen da.

Renoko Unibertsitatean Riddell jaunak *The Foundation Directory*-ren 10garren edizioa erakutsi zigun. Hor, 4403 fundazioen zehaztasunak eskaintzen dira. Interresgarria izango litzateke Euskaltzaindiak liburu hau lortzea.

Bidaian zehar, fundazioei buruz gehien zekiena hau iruditu zitzaigun: Steven G. Riddell, Renoko Unibertsitatekoa.

Fundazioen diru laguntzak atzerrira atera ahal izateko, Estatu Batuetan kokaturiko erakundeekin egindako programa konjuntuoak aurkeztu behar dira. Oso posible da *Euskaltzaindiak* fundazioetatik dirua lortzea, horrelako programarik aurkezten badu.

Bidaian zehar, *Directory for North American Basque Organizations, Inc (NABO)* delako zerrenda lortu dugu. Oso baliosa izan dakioko Euskaltzaindiari, alde batetik gure diru laguntzaileen zerrendak gehitzeko, eta bestetik fundazioen munduan sartzeko.

Donazioen sistima oso interesgarria da, Estatu Batuetan guztiz erabilia dena. Han donazioak zergetatik libre daude.

Interesgarria izango litzateke hemen hau lortzea:

- a) Hemen ordaintzen diren zergetatik donazioak libre geratzea. Hori lortzeko, alderdi politikoekin hitz egin beharko litzateke.
- b) Komunikabideetan kanpaina bat egin, Euskaltzaindiari donazioak egitera jendea animatuz, dirutan zein liburu eta artxibo pribatueta.

III. BESTETZU

Euskaltzaindiaren bi xede, Estatu Batuetarako bidaia honetan, honako hauek ziren:

1. Ameriketara ikerlanak aurrera eramateko bideak ikusi, Euskaltzaindiaren aginduz bakarrik edota bertako erakunderen batekin.

Luzaz mintzatu gara honetaz geure bidaian, Renon batez ere. Aipatu behar dugu, honi dagokiola, *John E. Nellor* jaunarekin izandako elkarrizketa. Jaun hori *Nevadako Unibertsitatean* (Renon) ikerlanaren elkarlotzeaz arduratzen da. Haren ustez, fundazioei aurkeztu behar zaizkie egokiro lan-asmoak. Bideak oso ugariak zirela esan zigun, fundazioen lerrokada-liburua eskuetan zuelarik.

Ikerlan hauek, memento honetan bederen, bi alor izan dezakete: dialektologia eta bertako euskarazko kazetaritza. Lehen gaiaz, *William A. Douglass*-ek aipatu zuen *G. Brettschneider*-en interesa: oraintsu jaso du haren gutuna eta pozik ekingo lioke lanari. Bigarrenari buruz, esan dezagun ehun urte bete berri direla *Escualdun Gazeta* zeritzan aldizkaria lehenbizikoz kaleratu zela Los Angeles-en eta ikerketa bat mereziko lukeela euskaraz lehen kazeta dirudien honek.

Ildo beretik mintzatu zitzaigun Leonard Bloom, Bridgeport Unibertsitateko irakaslea. Haren iritziz, lan asko egin daitezke, gai horietaz eta bestelakoez, horretako dirubabesleak faltako ez direlarik.

Hurrengo hilabeteetan harremanetan jarraituko dugu eta *Euskaltzaindiak* esan beharko luke zein izan daitezkeen lan-asmoak, beti ere, noski, ikerleek garrantzia guztiak ematen dizkigutela.

Aipatu beharko dugu hemen Renoko Unibertsitatearen diru babesarekin 1987rako kalean izango dela Gorka Aulestiak prestatutako *Hiztegia: Euskara-Ingeles/Ingeles-Euskara*.

2. Euskaltzaindiari diru-laguntzak emateko prest leudekeen gizabanakoak eta elkarteak bilatu.

Puntu honetan ere, aukerek zabalak eta ugariak dirudite. Gai azaldu dugun guztietan harrera ezin hobea jaso dugu eta asmoa aurrera atera dezagun akuilatu gaituzte denek.

Gogoratu behar da 1980ko zentsoaren arabera 43000-tsu direla Estatu Batuetan bizi diren euskaldunak (*ikus Douglass-en artikulua, Ethnic categorization in the 1980 U.S. census: The Basque example, "Government Publications Review", vol. I, 289-296, 1985*). Asko eta asko, inolako zalantzarik gabe, *Euskaltzaindiari* diru-emaitzak egiteko prest daude, zuzenean edo fundazioen bidez, hizkuntza bait da ezaugarriarik nagusia eta euskararekiko atxikimendua handia.

Fundazioak txosten honetako beste atal batean aipatzen direnez gero, goazen orain zuzeneko emaitzetara. Gure iduriz, bertan ikusi ditugunak ikusi ondoren, dirueskari bat egin daiteke, demagun urtean behin, euskaraz, ingelesez, frantsesez eta gaztelaniaz inprimaturiko gutun-iragarki batez, Euskaltzainburuak sinatua. Ez da oraingo kontua erabakitzea non inprimatu behar diren iragarkiok, baina iduritzen zaigu, nahiz gutunak handik bidaliko diren (eta Californiatik hobe, gehien ustez), papereria guztia *Euskaltzaindiko* bulegoetan egin daitekeela. Hori bai, dirua jasotzeko toki bat izendatu behar da han, eta agian lan horretaz ardura zerbaixka hartuko lukeen amerikar hiritar bat.

Nolanahi ere den, ez zaigu ongi iruditzen han beste Elkartea berri bat eratzea, ezta ere Euskaltzaindiaren lagunak edo izenarekin. Batzu dira jadanik bertako euskaldunen Elkarreak, zenbait ere kontrakoak edo, eta *Euskaltzaindia* ezin da, gure ustez, beste batekin plazaratu.

Jakina, erabakiko dena erabakiko dela, hangoen aburua entzun beharko da beti, eta batez ere Martin Minaberri eta Jose Ramon Zengotitarena.

Eskariaren hartzaileen lerrokada, noski, hasiak gara antolatzen, batez ere euskal elkartoki eta antzekoenak. Esan beharrik ez da, bestalde, bisita berriak egiteko premia bada: zerga-aringarri izan edo ez, diru-emaitzok handiak gerta daitezke Euskaltzaindiarentzat eta gutunezko harremanez gainera komeni da buruz buruko elkarrizketak izatea.

* * *

Azkenez, ezin ahantzi han agurtu ditugun euskaldunak: Gregorio Monreal eta Marian Zarraonaindia, Carmelo Urza eta Nicky Laxalt, Gorka Aulestia eta Mertxe Renobales, Jose Mallea, Eugene Azpeitia, Robert Laxalt, Josu Aldekoatallora, Martin Minaberri, Jose Ramon Zengotitabengoa eta Gema Egaña, eta abar. Denei zor diegu gure eskerrik beroena egin ziguten harrera ona eta eman ziguten laguntzagatik.

Jose Antonio Arana Martija: Euskaltzain urgazlea
Xabier Gereño Arrarte: Euskaltzain urgazlea
Endrike Knörr Borràs: Euskaltzaina